6 Αυγούστου 2017

Ο Αριστοτέλης για τη σχέση Βιολογίας και Φιλοσοφίας (Χρήστος Γιαπιτζάκης – Ζωή Σερέφογλου)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

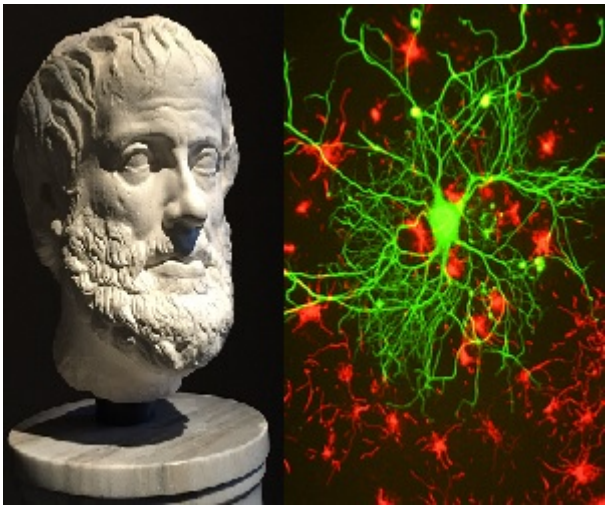

[Προηγούμενη δημοσίευση: http://www.pemptousia.gr/?p=28426]

3. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (384-322 π.Χ.)

3.1. Η φιλοσοφία του Αριστοτέλη

Ο ιδρυτής της Περιπατητικής Σχολής Αριστοτέλης πίστευε σε έναν υλικοπνευματικό κόσμο που είχε δημιουργηθεί τελεολογικά και ντετερμινιστικά από μία αλυσίδα αιτίου-αιτιατού με έναρξη το θεϊκό πρώτο κινούν ακίνητο. Με μία σειρά λογικών συλλογισμών είχε καταλήξει ότι υπάρχουν 47 ή 55 θεοί ως πρωταρχικά αίτια. Δεν υπάρχει άλλη θεϊκή παρέμβαση (θεία πρόνοια) στον κόσμο. Με τη βοήθεια των αισθήσεων, που είναι αξιόπιστες, ο άνθρωπος μπορεί να παρατηρήσει και με τη λογική να κατανοήσει το σκοπό της ύπαρξης όλων των πραγμάτων στον κόσμο. Η Φύση μπορεί να κατανοηθεί σε μεγάλο βαθμό, αφού καταγραφούν και κατηγοριοποιηθούν με μεγάλη σχολαστικότητα όλες οι γνώσεις, εκτός από κάποια αξιώματα τα οποία πρέπει να γίνουν αποδεκτά χωρίς να αποδειχθούν.

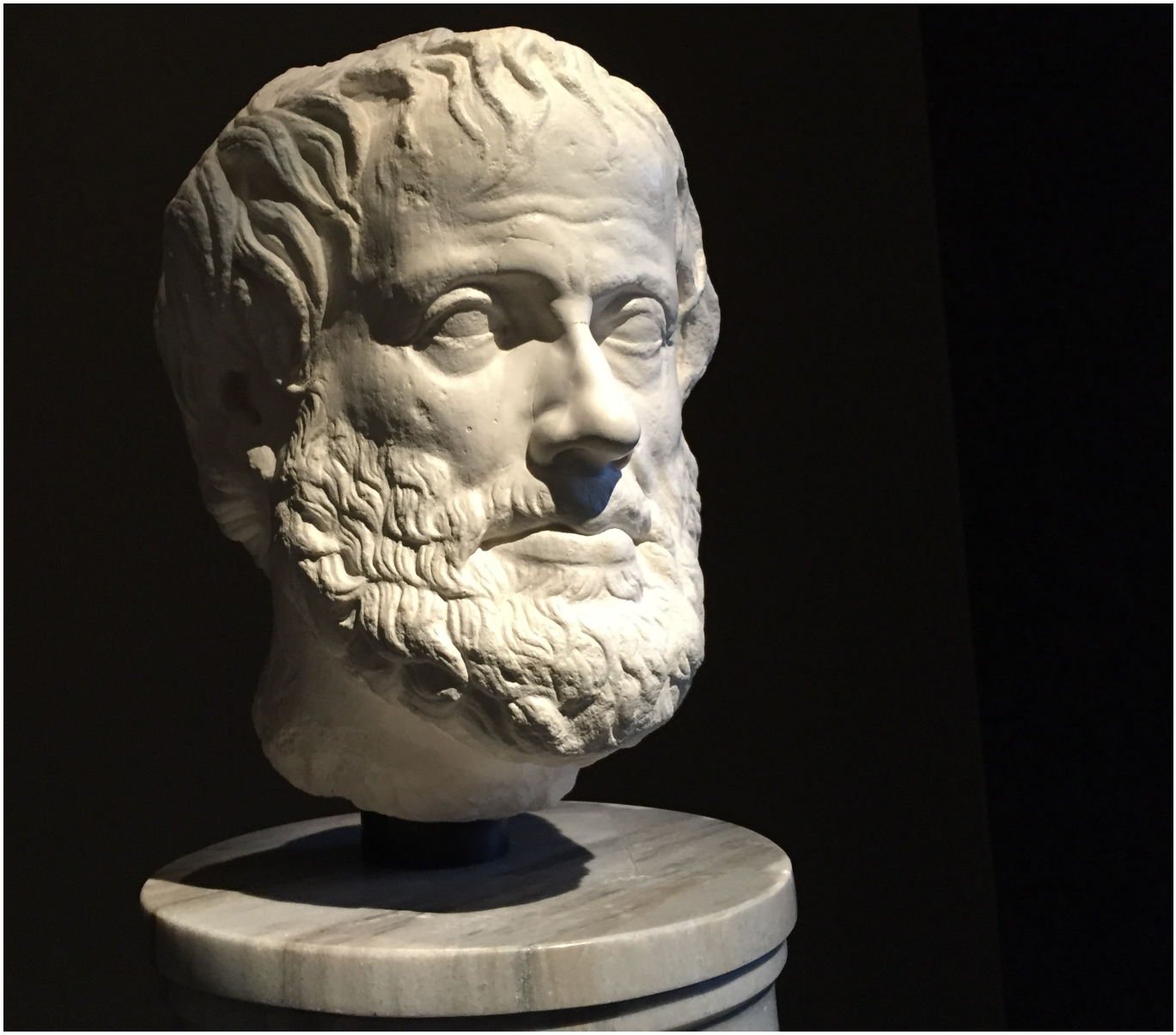

Ο κόσμος αποτελείται από τα τέσσερα στοιχεία φωτιά, νερό, γη και αέρα, τα οποία μέσω της μετουσίωσης μετατρέπονται το ένα στο άλλο. Επιπλέον, στον κόσμο υπάρχει σε μικρή ποσότητα και μία πέμπτη θεϊκή ουσία, ο αιθέρας (πεμπτουσία), που αποτελεί και συστατικό της ανθρώπινης ψυχής. Ο αιθέρας είναι αγέννητος, άφθαρτος, αναλλοίωτος. Ο κόσμος είναι στατικός και αποτελείται από την επίπεδη γη με το στερέωμα, δηλαδή το θόλο όπου είναι καρφωμένα τα άστρα, ο ήλιος και η σελήνη. Ο άνθρωπος είναι ο ανώτερος και τελειότερος ζωντανός οργανισμός. Η ψυχή του ανθρώπου είναι ιδιότητα του σώματός του και διαλύεται μετά τον θάνατο.

Ο σκοπός του ανθρώπου είναι η τελειοποίηση των δυνατοτήτων του. Ο Αριστοτέλης δεχόταν ότι η ανθρώπινη φύση ελκύεται από την ηδονή, αλλά θεωρούσε ανώτερη την ηδονή που πηγάζει από τις πνευματικές ενασχολήσεις και τη μάθηση. Οι ανθρώπινες ενέργειες αποσκοπούν στην ευδαιμονία, την οποία

θεωρούσε ως «δραστηριότητα της ψυχής σύμφωνα με την αρετή, που έχει ένα ώριμο πρόσωπο». Για τα πάντα προτιμούσε τη χρυσή μεσότητα. Για παράδειγμα, η αρετή που κυριαρχεί στα πάθη παίζει ρυθμιστικό ρόλο ανάμεσα στην υπερβολή και την έλλειψη.

3.2. Η βιολογική έρευνα κατά τον Αριστοτέλη

Ο Αριστοτέλης υπήρξε πολυγραφότατος και τα έργα του είχαν ως αντικείμενο τη Λογική, την Ηθική, την Πολιτική, τη Φυσική και κυρίως τη Βιολογία, η οποία κάλυπτε το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών του. Οι βιολογικές μελέτες του βασίζονταν σε δείγματα ζώων και φυτών που μάζεψε ο ίδιος στη Μικρά Ασία, στη Λέσβο, στην Πέλλα και την Αθήνα, αλλά και πολλά που του έστειλε ο μαθητής του Μέγας Αλέξανδρος από μακρινές χώρες. Στηρίχθηκε σε προσωπικές παρατηρήσεις και ανατομικές μελέτες που διεξάγονταν με μεθοδικότητα και ταξινόμησε με εκπληκτική οξυδέρκεια ένα μεγάλο αριθμό πληροφοριών.

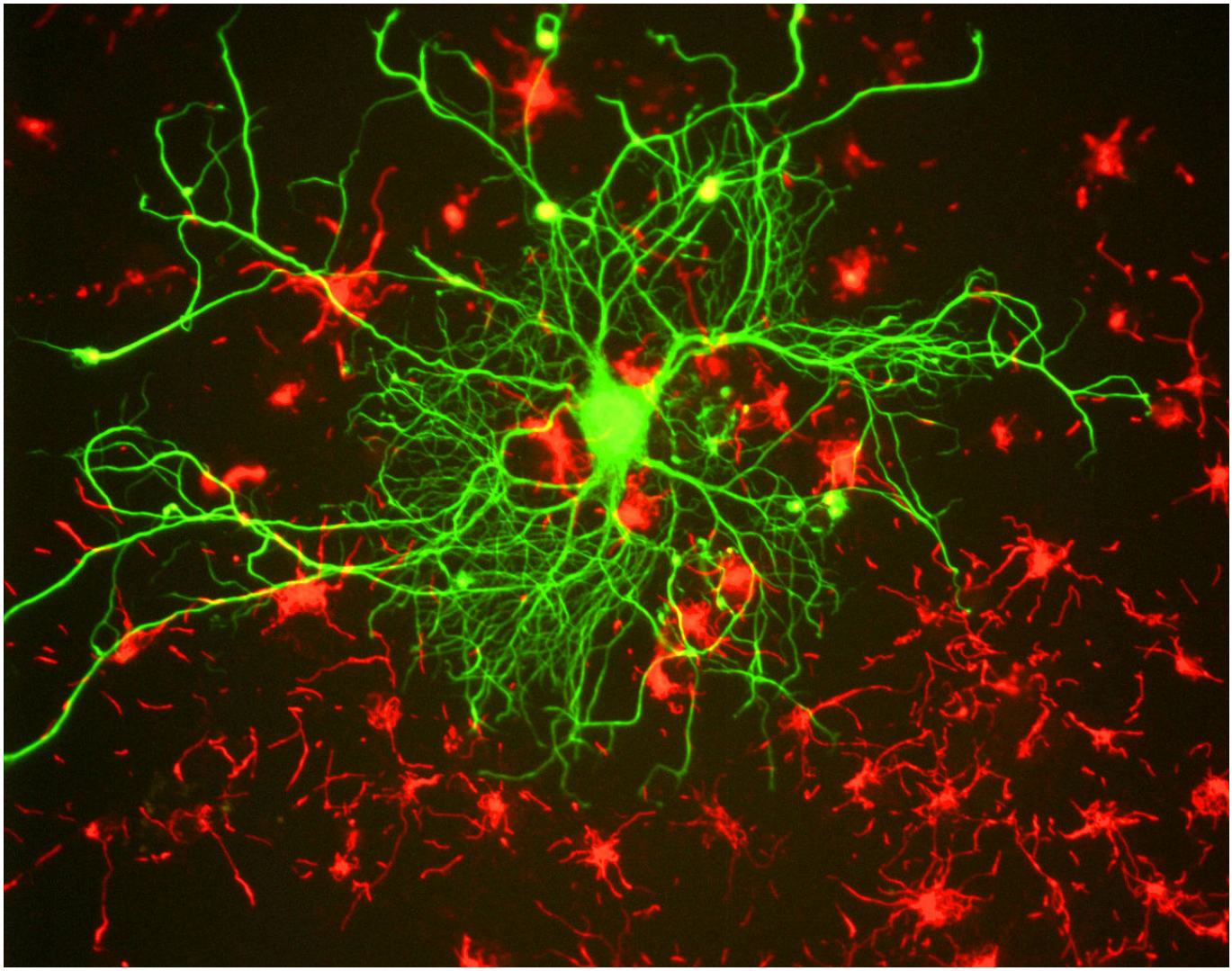

Τα βιολογικά έργα του είναι τα “Περί Ζώων Ιστορίαι” (το αρχαιότερο γνωστό βιολογικό κείμενο), “Περί Ζώων Μορίων”, “Περί Ζώων Γενέσεως”, “Περί Ζώων

Πορείας", "Περί Ψυχής", "Μικρά Φυσικά", "Περί Ζώων Κινήσεως" και "Περί Φυτών". Κατά τον Αριστοτέλη οι ζωντανοί οργανισμοί αποτελούν μία ιεραρχική πυραμίδα με κορυφαίο τον άνδρα και μετά τη γυναίκα, τα θηλαστικά, τα άλλα ζώα και τελευταία τα φυτά, που είναι εκφυλισμένα ζώα.

Η συμβολή του Αριστοτέλη στις Βιολογικές Επιστήμες είναι τεράστια. Ο Σταγειρίτης φιλόσοφος θεωρείται ο πατέρας της Ζωολογίας αλλά και της Ψυχολογίας. Ειδικότερα, η συμβολή του στην βιολογική κατάταξη των ζωντανών οργανισμών ήταν ότι τεκμηρίωσε την έννοια του είδους με πολλούς ελεγχόμενους χαρακτήρες και το καθιέρωσε ως βασική μονάδα κατάταξης, καθιέρωσε πολυάριθμες ταξινομικές ομάδες κατηγοριών που διατηρούνται και σήμερα και έθεσε τη βάση της ζωολογικής ονοματολογίας, με βάση τα εμφανή και μοναδικά χαρακτηριστικά των ζώων. Ακόμη και σήμερα χρησιμοποιούνται διεθνώς τα ονόματα που έδωσε σε διάφορα ζώα, όπως κολεόπτερα, δίπτερα, πάνθηρ, λυγξ και πολλά άλλα.

Ένα από τα αρνητικά του Αριστοτέλη ήταν η πεποίθηση ότι «όλα στη Φύση έχουν κάποιο σκοπό». Αντίθετα ο διάδοχός του στην Περιπατητική Σχολή Θεόφραστος αρνήθηκε να δεχθεί την τελεολογία του Αριστοτέλη, επειδή παρατήρησε ότι στη Φύση υπάρχουν πολλά περιττά πράγματα (π.χ. οι μαστοί στα αρσενικά ζώα). Με αυτό το σκεπτικό, δεν δέχθηκε την άποψη του δασκάλου του ότι τα φυτά είναι εκφυλισμένα ζώα. Ο Θεόφραστος θεωρείται ο ιδρυτής της Βοτανικής επειδή περιέγραψε αναλυτικά τα γνωστά φυτά της εποχής του και τα ταξινόμησε ως ξεχωριστούς βιολογικούς οργανισμούς από τα ζώα.

3.3. Η παιδαγωγική προσέγγιση του Αριστοτέλη

Σκοπός της μάθησης σύμφωνα με τον Αριστοτέλη είναι η επίτευξη της τελείωσης, η οποία έγκειται στην πραγμάτωση των ιδιαίτερων δυνατοτήτων της νόησης που διαθέτει ο άνθρωπος. Η τελείωση του ανθρώπου ("εντελέχεια") ταυτίζεται με την ευδαιμονία, η οποία εκτός από την ευχαρίστηση από την απόλαυση υλικών ή πνευματικών αγαθών, επιδιώκει και την άσκηση της αρετής στην πράξη. Οι άριστοι και ευδαίμονες πολίτες, που διακρίνουν το ορθό και το αληθές και έχουν κατακτήσει την αρετή, αποτελούν τη βάση για την ευδαιμονία της πόλεως. Η εκπαίδευση που αποκτούν τους βοηθά να γίνουν καλύτεροι μέσα από τον ορθολογισμό και την ορθοπραξία.

Η παιδαγωγική του Αριστοτέλη βασιζόταν στην προφορική ανάπτυξη ενός θέματος από το δάσκαλο-αυθεντία, που κατείχε την αδιαμφισβήτητη γνώση και την πρακτική εμπειρία και τη μετέδιδε προς τους μαθητές του. Την προφορική

διδασκαλία μπορεί να συμπλήρωνε και η πρακτική ανατομική επίδειξη.

[Συνεχίζεται]